



> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

Tweede Kamer der Staten Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

**Staatscommissie tegen
Discriminatie en Racisme**

Bezoekadres
Rijnstraat 50
2515 XP Den Haag

Ons kenmerk
2025.04

Bijlagen

Datum 10 september 2025
Betreft Voortgang Staatscommissie tegen Discriminatie en Racisme

Geachte leden van de Tweede Kamer,

Graag hadden we u in juni 2026 het eindrapport van de Staatscommissie tegen Discriminatie en Racisme overhandigd. Met de vervroegde verkiezingen zal een aantal van u vroegtijdig de kamer verlaten. Dat is voor ons aanleiding om u nu – net voor de verkiezingen – te berichten hoe de staatscommissie er op dit moment voorstaat.

De Staatscommissie tegen Discriminatie en Racisme is ingesteld per 1 juli 2022 voor een periode van vier jaar. In de opdracht die uw Kamer voor ons formuleerde, staat aangegeven dat de staatscommissie tussentijds over haar bevindingen rapporteert. Om die reden is er inmiddels een aantal voortgangsrapportages uitgebracht. We presenteren u hierbij graag de stand van zaken op de diverse onderdelen van de opdracht.

1) Aard, omvang en oorzaken

Het eerste deel van de opdracht aan de staatscommissie luidt: 'De staatscommissie besteedt bij haar werkzaamheden aandacht aan discriminatie en racisme in sectoren van de samenleving, zoals in ieder geval de woningmarkt, de arbeidsmarkt, het onderwijs, de zorg.'

Voortgangsrapportage 'aard, omvang en oorzaken'

De voortgangsrapportage "Aard, omvang en oorzaken van discriminatie en racisme in Nederland: eerste inzichten en vervolg" informeert over de stand van discriminatie en racisme in Nederland door inzicht te verschaffen in de aard, omvang en oorzaken ervan. Deze rapportage is in 2023 gepubliceerd. Het onderzoek laat zien dat discriminatie een complex en omvangrijk probleem is, dat in elke sector waarin het is onderzocht werd vastgesteld. De commissie ziet dat bevolkingsstudies en registratiedata regelmatig uitsplitsen naar discriminatiegrond en sector, terwijl het leven van burgers en hun ervaringen met discriminatie zich zelden in afzonderlijke categorieën en sectoren laten indelen. De commissie pleit er daarom voor dat discriminatie niet gereduceerd wordt tot incident, maar dat er oog is voor de



stapeling en/of doorwerking ervan voor individuen en groepen over sectoren, levensfasen en generaties heen.

De commissie concludeert niet louter te investeren in meer onderzoek naar de exacte omvang van discriminatie en racisme, maar raadt aan in plaats daarvan te investeren in onderzoek naar mogelijke beleidsmaatregelen, regelgeving en andere interventies die het structurele karakter van discriminatie aanpakken.

Voortgangsrapportage 'gestapelde discriminatie'

Op 21 maart 2025 heeft de staatscommissie haar voortgangsrapportage "Keer op keer. Inzichten in gestapelde discriminatie-ervaringen in Nederland en Europa" gepubliceerd over het fenomeen van gestapelde of 'cumulatieve discriminatie', waarbij mensen op meerdere terreinen discriminatie ervaren. Voor het onderzoek is gebruikgemaakt van een bestaande Europese dataset met een representatieve steekproef van inwoners met een Turkse of Noord-Afrikaanse herkomst. Daarnaast zijn diverse verdiepende interviews afgenomen.

Uit de analyses blijkt dat een aanzienlijk deel van de respondenten cumulatieve discriminatie ervaart, en dat dit in Nederland vaker voorkomt dan in andere Europese landen. Mannen met een Noord-Afrikaanse herkomst blijken in alle onderzochte landen het vaakst cumulatieve discriminatie te ervaren, vergeleken met vrouwen met dezelfde herkomst en met mannen en vrouwen van Turkse herkomst. Tot slot laat het onderzoek zien dat naarmate mensen op meer terreinen discriminatie ervaren, zij zich over het algemeen economisch kwetsbaarder voelen, minder maatschappelijke betrokkenheid ervaren en minder vertrouwen hebben in instituties zoals de overheid en de politiek.

Bundel slavernijverleden

In 2023 bracht de Staatscommissie tegen Discriminatie en Racisme de essaybundel "Doorwerkingen van slavernijverleden. Meervoudige perspectieven op de relatie tussen verleden en heden" uit. Tien auteurs delen hierin hun inzichten over hoe het slavernijverleden doorwerkt in hedendaagse ervaringen met discriminatie en racisme. Het blijft belangrijk stil te staan bij het verleden en bewust te bouwen aan een rechtvaardige toekomst. Op 1 juli van dit jaar heeft de staatscommissie de tweede druk van deze bundel gepubliceerd.

Online discriminatie

De staatscommissie heeft de UvA de opdracht gegeven een verkennend onderzoek naar online discriminatie uit te voeren. Online platforms, zoals sociale media en fora, bieden een voedingsbodem voor haat zaaien, cyberpesten en andere vormen van discriminatie die verstrekkende gevolgen kunnen hebben voor individuen en bevolkingsgroepen. Uit eerder onderzoek blijkt dat er een wisselwerking bestaat tussen uitlatingen in media en politiek. Dit onderzoek heeft de vraag centraal staan hoe de relatie is tussen politiek, traditionele media en online uitingen op het gebied van discriminatie. Naar verwachting wordt dit onderzoek eind 2025 gepubliceerd.



2) Doorlichting van de overheid: Discriminatietoetsen

Het tweede deel van de opdracht aan de staatscommissie luidt dat de staatscommissie in ieder geval een brede doorlichting op discriminatie en etnisch profileren uitvoert van de werkwijze en organisatiecultuur van alle (semi)overheidsinstanties en uitvoeringsinstanties. Daartoe heeft de staatscommissie de Discriminatietoets Publieke Dienstverlening ontwikkeld, die op verschillende plekken wordt toegepast.

Voortgangsrapportage 'Discriminatietoets Publieke Dienstverlening'

In 2024 heeft de Staatscommissie een pilot gedaan met het testen van de Discriminatietoets Publieke Dienstverlening, samen met DUO, de Douane en de gemeente Arnhem. De resultaten van de pilot, evenals de bredere lessen, zijn beschreven in de tweede voortgangsrapportage "Discriminatie in dienstverlening. Ervaringen en lessen om discriminatie in publieke dienstverlening te voorkomen en te bestrijden". Deze voortgangsrapportage is 13 februari 2025 gepubliceerd en aangeboden aan de minister-president en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. In het voorjaar van 2025 heeft de Kamer een motie aangenomen (Kamerstuk 30 950 nr.439) die het ministerie van BZK vraagt regie te nemen op de bredere opschaling en inbedding van de Discriminatietoets Publieke Dienstverlening.

Discriminatietoets Beleidsprocessen

Op verzoek van het SG-overleg heeft de staatscommissie een variant van de Discriminatietoets Publieke Dienstverlening ontwikkeld, gericht op het werk van beleidsmakers. Dit instrument – de Discriminatietoets Beleidsprocessen – is een methode voor beleidsmakers om kritisch te kijken naar risico's op discriminatie in beleid die samenhangen met hun eigen werkwijzen en ongeschreven regels.

Het instrument wordt op dit moment getoetst in pilotvorm, waarbij beleidsmakers van het ministerie van BZK, OCW, SZW en J&V meedoen en het instrument toepassen. De pilot loopt tot eind 2025.

Discriminatietoets Caribisch Nederland

Vanzelfsprekend vormt ook Caribisch Nederland een belangrijk onderdeel van onze opdracht. Als het gaat om gelijke behandeling binnen Nederland liggen daar immers belangrijke vraagstukken. Om die reden loopt er ook een pilot met de discriminatietoets bij het Openbaar Lichaam Bonaire.

De staatscommissie werkt daarnaast aan een essaybundel met voorbeelden van verschillen tussen Europees en Caribisch Nederland. De bijdragen in de essaybundel beschrijven voorbeelden van afspraken en regelgeving die (kunnen) leiden tot een ongelijke behandeling van inwoners tussen Europees en Caribisch Nederland. Verschillende auteurs (ervaringsdeskundigen, activisten, beleidsmakers en wetenschappers) reflecteren op de verhouding tussen Caribisch Nederland en Europees Nederland en wat dit betekent voor het dagelijks leven van burgers.

Doorontwikkeling, gebruik en toekomst discriminatietoetsen

Aan de hand van de pilot met de Discriminatietoets Publieke Dienstverlening heeft de staatscommissie de toets - in samenspraak met de betrokken pilotorganisaties en



experts – verder verbeterd, met oog op brede toepassing en toegankelijkheid. De kern van de methodiek – een kritische zelfevaluatie van de eigen dienstverlening – is daarbij behouden gebleven. Maar de vorm waarin kritische zelfevaluatie wordt aangeboden aan overheidsorganisaties is verder ontwikkeld met nadruk op een interactief leerproces. Ook de Discriminatietoets beleidsprocessen is in deze vorm ontwikkeld. Belangrijk is dat organisaties die de Discriminatietoets doorlopen daarbij begeleid worden door een geschikte procesbegeleider met kennis en expertise op het gebied van discriminatie.

Als staatscommissie zijn we voornemens om beide Discriminatietoetsen (publieke dienstverlening en beleidsprocessen) op 3 november te publiceren op een toegankelijke en interactieve website. Via deze website kunnen overheidsorganisaties de toets doorlopen, waarbij ze gefaciliteerd worden in het organiseren van bijeenkomsten over discriminatie, het doen van kritisch zelfonderzoek en het opstellen van een actieplan. Veel uitvoeringsorganisaties geven te kennen daar klaar voor te zijn. Ze willen liever eerder dan later starten.

Belangrijk bij het openstellen en gebruiken van de website is dat duidelijk wordt hoe het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties invulling gaat geven aan de aangenomen motie¹ in de Tweede Kamer die oproept tot bredere uitrol van de Discriminatietoets. Op dit moment krijgen we als Staatscommissie vanuit verschillende kanten binnen de overheid niet de vraag *of* overheidsorganisaties gebruik kunnen gaan maken van de Discriminatietoets, maar *wanneer* en *hoe*? En ook de vraag hoe zij hierin begeleiding kunnen krijgen. Zodra dit alles via het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties verhelderd is, kan de toets breder worden ingezet.

3) Etnisch profileren en risicoprofielen

Het derde deel van de opdracht ziet erop toe dat de staatscommissie reflecteert op de mogelijkheid en wenselijkheid van een verbod voor overheidsinstanties om etniciteit te gebruiken om fraude te bestrijden en verkent wat de mogelijkheden zijn om onderscheid op grond van ras en nationaliteit in risicoprofielen alleen toe te passen ter bescherming dan wel ter ondersteuning van mensen.

Komende winter zal een voortgangsrapportage uitkomen waarin over dit deel van de opdracht bericht gedaan wordt. De voortgangsrapportage gaat in op vragen over de bredere context waarin risico- en andere profilering wordt ontwikkeld en ingezet en vragen over profilering ter ondersteuning van groepen mensen. De staatscommissie kijkt in dit onderzoek met een fundamentele blik naar deze vraagstukken, die verder gaat dan alleen de (digitale) technologieën en beschikbare data.

4) Beleid en regelgeving

Tenslotte heeft de staatscommissie de opdracht meegekregen advies uit te brengen over betere waarborgen en verbetering van beleid en regelgeving om discriminatie en racisme te voorkomen en tegen te gaan. Onder dit deel van de opdracht heeft de

¹ Motie van het lid Van Nispen c.s. over ervoor zorgen dat de Discriminatietoets Publieke Dienstverlening wordt gebruikt, Kamerstuk 302 950 nr. 439, d.d. 19 maart 2025.



staatscommissie recent de voortgangsrapportage over de Gelijkheidsplicht Publieke Sector (GPS) uitgebracht, vooral ook aan uw Kamer. Daarnaast werkt de commissie aan een bundel met preadviezen over de toekomst van het gelijke behandelingsrecht

Eenzijdig overheidshandelen

Op 20 maart 2023 heeft de staatscommissie samen met de Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme en het College voor de Rechten van de Mens de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een brief geschreven waarin deze instanties erop aandringen ook het eenzijdig overheidshandelen onder de gelijkebehandelingswetgeving te brengen. Bij eenzijdig overheidshandelen gaat het om beslissingen van overheidsorganen of gedragingen van overheidsfunctionarissen bij de uitoefening van hun wettelijke taak. Denk aan: besluiten op aanvragen van burgers, innen van Belastingen, controles door politie en Marechaussee. Discriminatie door dergelijk overheidshandelen wordt dan expliciet verboden in de wet. Dat geeft een krachtig signaal dat geen enkele instantie mag discrimineren. Ook biedt het de burger meer rechtsbescherming. Het College voor de Rechten van de Mens wordt dan bevoegd klachten te behandelen over discriminatie door de overheid, die ze nu vaak niet in behandeling kan nemen.

In de Tweede Kamer is op 19 december 2024 de motie Van Nispen/ El Abassi² aangenomen die eveneens oproept tot het onderbrengen van de eenzijdig overheidshandelen onder Algemene wet gelijke behandeling. De minister van Binnenlandse Zaken heeft aangegeven voor de zomer van 2025 een antwoord op deze motie te formuleren. Op het moment van schrijven van deze brief is echter nog niet meer informatie beschikbaar.

Voortgangsrapportage 'Gelijkheidsplicht Publieke Sector'

Op 4 september 2025 heeft de staatscommissie een uitvoerige voortgangsrapportage "Gelijkheidsplicht Publieke Sector. Naar wettelijke verankering van een proactieve aanpak van discriminatie door de overheid" gepubliceerd. Deze voortgangsrapportage gaat over de verplichtingen van de overheid om discriminatie te bestrijden en gelijkheid te bevorderen binnen de publieke sector. De staatscommissie deed hiervoor onderzoek naar het internationale en Europese recht en in hoeverre en hoe Nederland daaraan voldoet. Ook onderzocht de staatscommissie de zogenoemde Public Sector Equality Duty (PSED) uit het Verenigd Koninkrijk en Ierland, en wat Nederland daarvan kan leren. In de rapportage adviseert de staatscommissie om de reeds bestaande verplichtingen voor de overheid met een Gelijkheidsplicht Publieke Sector wettelijk te verankeren, en daarbij een passend verantwoordings- en toezichtmechanisme te ontwikkelen. Zo'n wettelijk kader helpt overheidsinstanties bij het voorkomen en aanpakken van institutionele discriminatie en biedt concrete handvatten voor structurele verandering.

Op 3 juli 2025 heeft de Tweede Kamer de motie Ceder en White aangenomen, die de regering verzoekt de mogelijkheden voor het invoeren van een wettelijke gelijkheidsplicht voor de publieke sector in beeld te brengen en plannen te maken

² TK 35709 nr. 19.



voor invoering daarvan en de Kamer hier voor de begrotingsbehandeling over te informeren.

Preadviezen toekomst gelijke behandelingsrecht

Tot slot zal de staatscommissie in het najaar van 2025 een toekomstvisie op het Nederlandse non-discriminatierecht publiceren in de vorm van een bundel preadviezen. Deze bundel bevat bijdragen van verschillende auteurs en belicht de belangrijkste aspecten van het non-discriminatierecht die aan vernieuwing toe zijn.

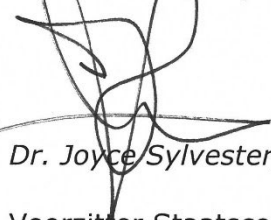
5) Eindrapport juni 2026

Na het afronden van de verschillende genoemde voortgangsrapportages zal de staatscommissie een eindrapport opstellen, dat in juni 2026 gepresenteerd zal worden. Daar zal uw Kamer in nieuwe samenstelling nauw bij betrokken worden.

Tot besluit

Graag gaan we naar aanleiding van onze publicaties verder in gesprek met de Tweede Kamer. We denken dat onze inzichten op het gebied van discriminatie in publieke dienstverlening een belangrijke sleutel kunnen zijn bij het verbeteren van de dienstverlening door de overheid. We zijn graag bereid ons werk nader aan u toe te lichten.

Met vriendelijke groet,



Dr. Joyce Sylvester,

Voorzitter Staatscommissie tegen Discriminatie en Racisme.